بسم الله الرحمن الرحیم

خمیازه از منظر اسلام و علم!

-نقد شبهه-

تهیه شده در: «رد شبهات ملحدین»

خمیازه از منظر اسلام و علم!

اسلام‌ستیزان مدعی‌اند که: «پیامبراسلام در مورد خمیازه کشیدن دچار خطای علمی شده است!» و برخی از منکران سنّت نیز با آنها هم‌صدا شده و احادیثی که در این رابطه وارد شده و صحیح هستند را باطل و مردود می‌دانند!

قبل از پاسخ به این شبهه یادکنکی جا دارد چند نکته مهم را پیرامون حدیث مربوط به خمیازه مورد بررسی قرار داده تا خواننده گرامی بیشتر با همخوانی نصوص شرعی با دیگر علوم آشنا شده و ابطال این ادعا که پیامبراکرمﷺ دچار خطای علمی شده معین گردد.

اول: تجمیع کردن احادیث مرتبط با موضوع یکسان؛ برای اینکه یک فهم صحیح از حدیثی داشته باشیم لازم است که مجموعه احادیث پیرامون آن موضوع را دسته‌بندی کرده و سپس با بررسی آنها به نتایج صحیح دست یابیم وگرنه استناد به یک حدیث برای رد یا اثبات موضوعی بدون توجه به سایر احادیث مربوط به آنها درست نیست و نتیجه‌ای ناقص و بدور از حقیقت را برایمان نمایان می‌کند که نمونه آن را در این شبهه اخیر اسلام‌ستیزان می‌بینیم.

دوم: وقتی حدیثی صحیح با یک مقوله‌ی ثابت علمی در ظاهر (باتوجه به ضوابط) مورد تعارض قرار می‌گیرد که قابل جمع بندی بوده و بتوان وجوهی را برایش مطرح کرد در این صورت به مجرد تعارض ظاهری نمی‌توان حکم به ابطال حدیث داد.

سوم: اگر حدیثی را دیدید که در تعارض با معقول یا در مخالفت با منقول یا متناقض با اصول باشد، پس بدان که آن حدیث جعلی و دروغ است.[۱] یعنی اصالت اثباتی حدیث زیر سؤال می‌رود که این مورد اخیر را علماء در زمره‌ی «نقد متون حدیث» واکاوی کرده‌اند. در این حالت دیگر حدیث نسبت آن به پیامبراکرمﷺ صحیح و ثابت نیست تا اینکه مثلاً تعارض آن را با علوم ثابت تجربی دلیل بر خطای علمی آن‌حضرتﷺ دانست.

---

[۱]- نک: الموضوعات، ابن الجوزی، (ط: ۱، المکتبة السلفیة، المدینة المنورة، ۱۹٦٦م)، ج۱، ص۱۰٦؛ تدریب الراوی، السیوطی، (ط: دار طیبة)، ج۱، ص۳۲۷؛ الوسیط فی علوم ومصطلح الحدیث، أبو شهبة، (ط: دارالفکر العربی)، ص۷۷؛ منهج النقد فی علوم الحدیث، نورالدین عتر، (ط: ۸، دار الفکر، دمشق ۱۹۹۷م)، ص۳۱٦.

احادیث مربوط به خمیازه

برای بررسی موضوع خمیازه و احکام مرتبط با آن لازم است که مهمترین احادیثی که در این خصوص وارد است را نقل نمود و سپس با جمع بندی آنها به نتیجه مطلوبی رسید و مفاهیمی که پیرامون آن وجود دارد را توضیح داد.

۱) پیامبراکرم ﷺ فرمودند: «**التثاؤب من الشيطان، فإذا تثاءب أحدكم فليرده ما استطاع، فإن أحدكم إذا قال: ها، ضحك الشيطان**»[۲]

ترجمه: «خمیازه از شیطان است، اگر یکی از شما خمیازه کشید، پس باید در حد امکان آن را دور کند و چون یکی از شما [در حالت خمیازه] بگوید: "ها" شیطان می‌خندد.»

۲) سیدنارسول الله ﷺ فرمودند: «**إذا تثاءب أحدكم، فليمسك بيده على فيه، فإن الشيطان يدخل**»[۳]

ترجمه: «هرگاه یکی از شما خمیازه کشید باید با دست جلوی دهان خود را بگیرد چراکه شیطان وارد [دهان] می‌شود.»

۳) سیدنا رسول الله ﷺ فرمودند: «**التثاؤب في الصلاة من الشيطان، فإذا تثاءب أحدكم فليكظم ما استطاع**»[٤]

ترجمه: «خمیازه کشیدن در نماز از شیطان است، پس اگر یکی از شما خمیازه کشید باید تا حد امکان جلویش را بگیرد.»

٤) پیامبراکرم ﷺ فرمودند: «**إذا تثاوب أحدكم في الصلاة فليكظم ما استطاع فإن الشيطان يدخل**»[٥]

ترجمه: «هرگاه یکی از شما در نماز خمیازه کشید باید تاحد امکان جلویش را بگیرد، زیرا شیطان داخل [دهان] می‌شود.»

---

[۲]- صحيح البخاری، (ط: ۱، دار طوق النجاة، ۱٤۲۲هـ)، ج٤، ۱۲٥ ح۳۲۸۹.

[۳]- صحيح مسلم، (ط: دار إحياء التراث العربی، بيروت)، ج٤، ص۲۲۹۳ ح۲۹۹٥.

[٤]- سنن الترمذی، (ط: ۲، شركة مكتبة ومطبعة مصطفى البابی الحلبی، مصر ۱۹۷٥م)، ج۲، ص۲۰٦ ح۳۷۰؛ صحيح ابن خزيمة، (ط: المكتب الإسلامی، بيروت)، ج۲، ص٦۱ ح۹۲۰؛ صحيح ابن حبان، (ط: ۲، مؤسسة الرسالة، بيروت ۱۹۹۳م)، ج٦، ص۱۲۳ ح۲۳٥۹-: «حديث صحيح».

[٥]- صحيح مسلم، ج٤، ص۲۲۹۳ ح۲۹۹٥؛ السنن الكبرى للبيهقی، (ط: ۳، دار الكتب العلمية، بيروت، ۲۰۰۳م)، ج۲، ص٤۱۱ ح۳٥۷۷.

٥) أبو أمامه الباهلی رضي الله عنه می‌گوید: «**أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يكره التثاؤب في الصلاة**»[٦]

ترجمه: «رسول الله ﷺ از خمیازه در نماز کراهت داشت.»

٦) علی بن ابی طالب رضي الله عنه می‌گوید: «**التثاؤب في الصلاة من الشيطان، وشدة العطاس والنعاس عند الموعظة**»[٧]

ترجمه: «خمیازه در نماز، عطسه زیاد و چُرت زدن موقع موعظه از شیطان است.»

٧) ابن مسعود رضي الله عنه می‌گوید: «**التثاؤب في الصلاة والعطاس من الشيطان، فتعوذوا بالله منه**»[٨]

ترجمه: «خمیازه و عطسه در نماز از شیطان است، پس از آن به خدا پناه ببرید.»

٨) ابن عباس رضي الله عنهما می‌گوید: «**إذا تثاءب أحدكم في الصلاة فليضع يده على فيه فإنه من الشيطان**»[٩]

ترجمه: «هرگاه یکی از شما در نماز خمیازه کشید باید با دست جلوی دهان خود را بگیرد چونکه آن (در نماز) از شیطان است.»

نتایجی که از این مجموعه احادیث حاصل می‌شود به قرار زیر است:

- خمیازه در نماز کراهت دارد و تأکید اکثر روایات بر آن است.
- نسبت دادن خمیازه به شیطان در نماز باتوجه به اکثر روایات قابل برداشت است و لذا در آن دسته از روایات که خمیازه به شیطان بدون قید نماز ذکر شده می‌توان با توجه به سایر احادیث مرتبط با آن معلوم کرد که منظور، خمیازه در نماز است.

[٦]- المعجم الكبير للطبرانی، (ط: ٢، مكتبة ابن تيمية، القاهرة)، ج٨، ص١٣١ ح٧٥٩٨ -: «سند ضعيف».

[٧]- مصنف ابن أبي شيبة، (ط: ١، مكتبة الرشد، الرياض، ١٤٠٩هـ)، ج٢، ص١٨٩ ح٧٩٨٤ -: «سند صحيح»، این اثر با لفظی دیگر از امام علی رضي الله عنه روایت شده که گوید: «هفت چیز از شیطان است از جمله... خمیازه.» بنگرید به: [مصنف عبد الرزاق، (ط: ٢، المجلس العلمی، الهند، ١٤٠٣هـ)، ج٢، ص٢٦٩ ح٣٣١٩؛ شعب الإيمان للبيهقی، (ط: ١، مكتبة الرشد، الرياض، ٢٠٠٣م)، ج١٠، ص٥٣١ ح٧٩٤٠].

[٨]- مصنف ابن أبي شيبة، ج٢، ص١٨٩ ح٧٩٨٥؛ المعجم الكبير للطبرانی، ج٩، ص٢٨٨ ح٩٤٥٣ -: «رجاله موثقون» [مجمع الزوائد ومنبع الفوائد، الهيثمی، (ط: مكتبة القدسی، القاهرة، ١٤١٤هـ)، ج٢، ص٨٦ ح٢٤٧٢].

[٩]- مصنف عبد الرزاق، ج٢، ص٢٧٠ ح٣٣٢٣؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج٢، ص١٨٩ ح٧٩٨٣؛ الأدب المفرد للبخاری، (ط: ٣، دار البشائر الإسلامية، بيروت، ١٩٨٩م)، ص٣٢٧ ح٩٥٠ -: «سند صحيح».

- کنترل خمیازه باتوجه به اکثر روایات مقید به نماز شده است چون شیطان به شدت خواهان تشویش خاطر نمازگزاران در نمازشان است[۱۰] چراکه با خشوع در نماز منافات دارد.[۱۱]
- کنترل و جلوگیری از خمیازه منوط به استطاعت (حد امکان) است.[۱۲]
- جلوگیری از خمیازه به وسیله‌ی قرار دادن دست جلوی دهان در این روایات تصریح شده است و عموماً با دست این کار انجام می‌شود.[۱۳] و منظور از برگشت دادن خمیازه در بکارگیری اسباب آن است و مراد از آن تصرف در دفع خمیازه نیست چون این چیزی که اتفاق می‌افتد به صورت حقیقی جلوگیری نمی‌شود.[۱٤]
- ورود شیطان به داخل دهان با خمیازه کشیدن به دلیل عدم جلوگیری آن با دست بیان شده است.
- صیغه‌ی امری که در این احادیث وارد شده از باب ارشاد به محاسن اخلاق و مکارم ادب است.[۱۵] نه امر وجوبی[۱٦] چراکه فقهاء به مکروه بودن[۱۷] خمیازه حکم نموده‌اند نه تحریمش تا اینکه امر به جلوگیری از آن وجوبی و عدم انجام آن موجب مجازات باشد!

۱۰- فتح الباری، ابن حجر العسقلانی، (ط: دار المعرفة، بیروت، ۱۳۷۹هـ)، ج۱۰، ص٦۱۲.

۱۱- سبل السلام، الصنعانی، (ط: دار الحدیث)، ج۱، ص۲۲۸.

۱۲- نک: النهایة فی الغریب، ابن الأثیر، (ط: المکتبة العلمیة، بیروت، ۱۳۹۹هـ)، ج٤، ص۱۷۸؛ قوت المغتذی علی جامع الترمذی، السیوطی، (ط: جامعة أم القری، مکة المکرمة، ۱٤۲٤هـ)، ج۱، ص۱۸۱.

۱۳- عمدة القاری شرح صحیح البخاری، بدرالدین العینی، (ط:)، ج۲۲، ص۲۲۸.

۱٤- نک: فتح الباری، ابن حجر، ج۱۰، ص٦۱۲؛ إرشاد الساری لشرح صحیح البخاری، القسطلانی، (ط: ۷، المطبعة الکبری الأمیریة، مصر، ۱۳۲۳هـ)، ج٥، ص۲۹۹؛ مرعاة المفاتیح، عبید الله المبارکفوری، (ط: ۳، الجامعة السلفیة، بنارس الهند، ۱٤۰٤هـ)، ج۳، ص۳٥۳.

۱٥- المفهم، أبوالعباس القرطبی، (ط: ۱، دار ابن کثیر، دار الکلم الطیب، دمشق/ بیروت، ۱٤۱۷هـ)، ج٦، ص٦۲٦.

۱٦- وجوب یکی از احکام پنجگانه تکلیفی در شریعت است که در تعریف آن آمده: «عملی که شارع انجام آن را به صورت الزامی طلب کرده است به نحوی که تارکِ آن، مورد سرزنش قرار می‌گیرد و این سرزنش هم همراه با عقاب و مجازات است و فاعل آن مورد ستایش و تمجید قرار می‌گیرد و این ستایش همراه با ثواب است.» [الوجیز فی أصول الفقه، عبدالکریم زیدان، (ط: ٦، مؤسسة قرطبة)، ص۳۱]. از منظر فقهاء وجوب شرعی، تارک آن سزاوار ذم و عقاب است. [نک: التعریفات، الجرجانی، (ط: ۱، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۱٤۰۳هـ)، ص۲٥۰].

۱۷- مکروه یکی از احکام پنجگانه تکلیفی در شریعت است. «مکروه آن است که ترکش اولی و بهتر از انجام دادن آن است، یا آنچه که شارع ترک آن را به صورت غیرحتمی و غیرالزامی از مکلّف طلب کرده است.» [نک: الوجیز فی أصول الفقه، عبدالکریم زیدان، ص٤٥]، صاحب "تعریفات" می‌گوید: «مکروه فعلی است که ترک آن راجح (اولی) باشد، پس اگر به حرام نزدیک‌تر باشد کراهت تحریمی و اگر به حلال نزدیکتر باشد، کراهت تنزیهی نامیده می‌شود و فعل آن بدون عقاب (مجازات) است.» [التعریفات، الجرجانی، ص۲۲۸].

نسبت دادن خمیازه به شیطان چیست؟

اهل لغت می‌گویند: «شیطان اسمی است برای هر موجود شرور، فاسد و سرکش از جن و انسان و حیوان.»[۱۸]

راغب اصفهانی رحمه الله می‌گوید: «هر خوی و طبعِ مذموم انسانی به شیطان نام نهاده شده و پیامبراکرم صلی الله علیه وسلم فرمودند: حسد شیطان است و خشم شیطان است.»[۱۹]

ابوهریره رضی الله عنه می‌گوید: «**أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: رأى رجلا يتبع حمامة فقال: شيطان يتبع شيطانة**»[۲۰]

ترجمه: «رسول الله صلی الله علیه وسلم مردی را دید کبوتری را دنبال می‌کند، آن‌حضرت صلی الله علیه وسلم فرمودند: شیطانی به دنبال شیطان دیگری است.»

وجه استدلال: باتوجه به این حدیث، این مردی که در پی کبوتر بوده به شیطان تعبیر شده به سبب دوری‌اش از حق و مشغول شدن به چیزی که به کارش نمی‌آید و همچنین این کبوتر به شیطان نام برده شده چونکه برای آن شخص، غفلت از یاد خدا را در پی داشته است.[۲۱]

بنابراین شیطان بودن این مرد یا این کبوتر به معنای شیطان حقیقی نیست بلکه نسبت صفت شیطانی به طور مجازی بوده است. این مطلب در سایر موارد این چنینی می‌تواند صدق کند. در ادامه بیان خواهیم کرد که آیا منظور از خمیازه که شیطان است حمل بر حقیقت می‌شود یا نه؟!

- امام ابن بطال رحمه الله (از دانشمندان بزرگ مالکی در حدیث) می‌گوید: «معنای اضافه‌ی خمیازه به شیطان خشنودی و اراده است، یعنی اینکه شیطان دوست دارد که خمیازه‌ی انسان را ببیند چونکه حالتی است که هیأت آدمی تغییر می‌کند، لذا به آن می‌خندد نه اینکه شیطان

۱۸- نک: مجاز القرآن، أبو عبيدة، (ط: مكتبة الخانجي، القاهرة، ١٣٨١هـ)، ج ١، ص ٣٢؛ الصحاح، الجوهرى، (ط: ٤، دار العلم للملايين، بيروت، ١٤٠٧هـ)، ج ٥، ص ٢١٤٤؛ مختار الصحاح، زين الدين الرازى، (ط: ٥، المكتبة العصرية، الدار النموذجية، بيروت، صيدا، ١٤٢٠هـ)، ص ١٦٥؛ لسان العرب، ابن منظور، (ط: ٣، دار صادر، بيروت، ١٤١٤هـ)، ج ١٣، ص ٢٣.

۱۹- المفردات فى غريب القرآن، الراغب الأصفهانى، (ط: ١، دار القلم، الدار الشامية، دمشق / بيروت، ١٤١٢هـ)، ص٤٥٥.

۲۰- سنن أبي داود، (ط: المكتبة العصرية، صيدالإ بيروت)، ج٤، ص٢٨٥ ح٤٩٤٠؛ سنن ابن ماجه، (ط: دار إحياء الكتب العربية، فيصل عيسى البابى الحلبى)، ج٢، ص١٢٣٨ ح٣٧٦٥ -: «حديث حَسَن».

۲۱- نک: عون المعبود شرح سنن أبي داود، العظيم آبادى، (ط: ٢، دار الكتب العلمية، بيروت، ١٤١٥هـ)، ج١٣، ص١٩٤.

فاعل خمیازه در انسان باشد بلکه خالق خیر و شر فقط خدا است، از این رو هر چیزی که از افعال منسوب به شیطان وارد شده باشد بر دو مفهوم دلالت دارند؛ اضافه‌ی رضایت و اراده یا اضافه به معنای وسوسه در سینه و مزین کردن [شهوات] است.»[۲۲]

- قاضی ابوبکر بن العربی رحمه الله (از علمای بزرگ مالکی) می‌گوید: «هر فعل ناپسندی را شرع به شیطان نسبت داده چونکه واسطه‌ی آن است و هر فعل نیکی را شرع به فرشته نسبت داده زیرا واسطه آن تلقی می‌شود.»[۲۳]

- امام یحیی بن شرف نووی رحمه الله (از علمای بزرگ شافعی در فقه و حدیث) می‌گوید: «خمیازه از شیطان است به دلیل تنبلی و ایجاد آن است و گفته شده که اضافه شدن خمیازه به شیطان از این بابت است که از آن خوشنود می‌شود. خمیازه بر خلاف عطسه غالباً با سنگینی و پر شدن بدن و سستی همراه بوده و به تنبلی و کاهلی متمایل است و نسبت آن به شیطان از این جهت است که به شهوات فرا می‌خواند و مقصود دوری از سببی است که از آن به وجود میاید و آن [امتناع از] توسعه در خوراکی‌ها و زیاده روی در خوردن است.»[۲۴]

- حافظ محمد انور کشمیری رحمه الله (فقیه و محدث حنفی) می‌گوید: «شریعت خمیازه را به شیطان نسبت داده چون آن برآمده از کسل و تنبلی است.»[۲۵]

داخل شدن شیطان به دهان و خنده‌اش

برای آن دو حالت وجود دارد:

❖ حمل بر حقیقت؛ داخل شدن شیطان به بدن از طریق دهان، می‌تواند معنای حقیقی شیطان باشد که وارد بدن شود و به کسی که خمیازه می‌کشد می‌خندد. از این‌رو ابعاد غیبی مدنظر است چون کیفیت و چگونگی این ورود برایمان معلوم نیست. و البته خندیدن شیطان

۲۲- شرح صحیح البخاری، ابن بطال، (ط: ۲، مکتبة الرشد، السعودیة، ۱٤۲۳هـ)، ج۹، ص۳۷۰.
۲۳- فتح الباری، ابن حجر، ج۱۰، ص٦۱۲؛ قوت المغتذی علی جامع الترمذی، السیوطی، ج۱، ص۱۸۰.
۲٤- المنهاج شرح صحیح مسلم بن الحجاج، یحیی بن شرف النووی، (ط: ۲، دار إحیاء التراث العربی، بیروت، ۱۳۹۲هـ)، ج۱۸، ص۱۲۲.
۲۵- العرف الشذی شرح سنن الترمذی، محمد أنور الکشمیری، (ط: ۱، دار التراث العربی، بیروت، ۱٤۲۵هـ)، ج۱، ص۳٥٦.

نیز حقیقتِ فرح و خوشحالی او با نفوذ و تصرف در شخص است.[۲۶] از آنجا که خمیازه از کسل بودن طبیعت و خستگی برمی‌خیزد، شیطان در ضمن، فرصت پیدا می‌کند، لذا از بازشدن دهان و صدای "هاه" می‌خندد و این از هیأت‌های منکر و ناپسند است.[۲۷]

❖ حمل بر مجاز؛ منظور از شیطان و داخل شدن به دهان هنگام خمیازه کشیدن، گردو غبار و پلیدی‌هایی از قبیل میکروب و ویروس منتشر در هوا است که از طریق دهان موقع خمیازه کشیدن در صورتی که شخص جلوی دهان را با دست نگیرد وارد می‌شود.

شاه ولی الله دهلوی رحمه الله (دانشمند حنفی مذهب از دیار هند) می‌گوید: «خمیازه مظنه‌ی این است که مگسی، چیزی در دهان میرود و حواس نمازخوان را پریشان می‌کند، و او را از آن هدفی که در پی آن است باز می‌دارد.»[۲۸] و البته در ادبیات عرب "ضحک" به صورت استعاره بکار رفته است.[۲۹] این تعبیر استعاری از این بابت است که شیطان بندگان را با این کار سبک می‌شمارد و منحرف می‌کند.[۳۰]

علامه ابوسعید خادمی رحمه الله (فقیه و اصولی حنفی) می‌گوید: «اگر گفته شود خمیازه کشیدن چیزی اختیاری نیست بلکه اضطراری بوده و تکلیف در امور شرعی نیز در مواردیست که مرتبط به اختیار بشری است؛ در جواب می‌گوییم بین خود خمیازه و باز کردن دهان هنگام خمیازه تفاوت وجود دارد، اضطراری و عدم اختیاری که گفته می‌شود مربوط به خود خمیازه است اما تکلیفی که در شرع برای دفع آن شده مرتبط با باز نمودن دهان موقع خمیازه می‌باشد و مقصود نهی از خمیازه همان اسباب اختیاری مطلق است مانند [خودداری از] زیاد خوردن و نوشیدن است.»[۳۱]

۲۶- نک: فیض القدیر، المناوی، (ط: ۱، المکتبة التجاریة الکبری، مصر، ۱۳۵۶هـ)، ج۱، ۳۱۵.
۲۷- حجة الله البالغة، الشاه ولی الله الدهلوی، (ط: ۱، دار الجیل، بیروت، ۱۴۲۶هـ)، ج۲، ص۳۰۹.
۲۸- منبع قبل، ج۲، ص۲۱.
۲۹- نک: أساس البلاغة، الزمخشری، (ط: ۱، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۱۴۱۹هـ)، ج۱، ص۵۷۵.
۳۰- الاستعارة فی الحدیث النبوی الشریف (صحیح البخاری)، محمدعلی ابراهیم الطائی، (ط: ۱، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۲۰۰۴م)، ص۱۷۱.
۳۱- بریقة محمودیة - أبو سعید الخادمی، (ط: مطبعة الحلبی، ۱۳۴۸هـ)، ج۴، ص۱۶۹.

حکم تکلیفی خمیازه

علماء به مکروه بودن خمیازه تصریح نموده‌اند.[۳۲] اظهار خمیازه جلوی مردم کراهت دارد.[۳۳] و احادیثی که در مورد خمیازه وارد است دلیل بر مطلقِ کراهت است.[۳۴] البته کراهت خمیازه در نماز در صورتی است که نمازگزار امکان دفع آن را داشته باشد و اگر نتواند آن را دفع نماید در این حالت کراهتی ندارد.[۳۵] و در موقع قرائت قرآن هم فقهاء در زمره‌ی آداب آن بیان داشتند که اگر شخص خمیازه کشید، شایسته است که از قرائت دست بکشد تا اینکه خمیازه تمام می‌شود آنگاه قرائت را ادامه دهد برای اینکه نظم قرائتش تغییر نکند.[۳۶] این از مجاهد مکی رحمه الله و عکرمه رحمه الله غلام آزاد شده‌ی ابن عباس رضی الله عنهما با اسناد صحیح روایت شده است.[۳۷]

خمیازه از نگاه علم

اسلام‌ستیزان مدعی هستند که آنچه در اسلام در مورد خمیازه گفته شده مخالف با علم بوده چراکه دانشمندان متخصص بر این نظر هستند: «خمیازه باعث کاهش دمای مغز می‌شود!»، و این برای بدن مفید است در حالی که پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم گفته: «جلوی خمیازه را بگیرید!» اما این غافلان نمی‌دانند که آن‌حضرت صلی الله علیه وسلم تصریح نفرموده که «خمیازه برای بدن مضر است!» تا اینکه مخالفت حدیث با علم ثابت شود بلکه صرفاً به دفع خمیازه تصریح شده است. فتأمل!!!

دفع خمیازه به صورت حقیقی ممکن نیست چون انسان در رابطه با خود خمیازه اختیاری ندارد بلکه منظور از دفع خمیازه در خصوص قرار دادن دست جلوی دهان است و لذا در شرع این نوع واکنش در نماز و غیر آن مادامی که جلوی دهان گرفته نشود مکروه قلمداد شده است. کجای این با علم در تعارض است؟! آیا علم پزشکی به این امر می‌کند که دهان را باز کنید و

۳۲- الموسوعة الفقهية الكويتية، (ط:۲، دارالسلاسل، الكويت)، ج۱۰، ص۱۴۰.

۳۳- الآداب الشرعية، ابن مفلح، (ط: عالم الكتب، بی‌تا)، ج۳، ص۳۵۹.

۳۴- بريقة محمودية، أبو سعيد الخادمی، ج٤، ص٤٣.

۳۵- الموسوعة الفقهية الكويتية، ج۱۰، ص۱٤۱.

۳۶- أخلاق حملة القرآن للآجری، (ط: ۳، دار الكتب العلمية، بيروت، ١٤٢٤هـ)، ص١٤٥؛ التبيان فی آداب حملة القرآن، النووی، (ط: ۳، دار ابن حزم، بيروت ١٤١٤هـ)، ص١١٩.

۳۷- نک: المقدمات الأساسية فی علوم القرآن، عبدالله الجديع العنزی، (ط: ۱، مركز البحوث الإسلامية ليدز، بريطانيا، ١٤٢٢هـ)، ص٥١٢.

تنفس بکشید؟! دفع خمیازه که در احادیث بیان شده با قرار دادن دست جلوی دهان تعبیر شده است و آنچه دانشمندان بیان داشتند مربوط به خود خمیازه و علت آن است.

جالب اینکه مشاهده‌ی خمیازه ی اطرافیان، به‌طور اجتناب‌ناپذیری موجب واگیردارشدن خمیازه می‌شود. خمیازه یکی از نمودهای بازتابی رایج در انسان است.[۳۸]

در پژوهشی که با آزمایش «مسری‌بودن خمیازه» در افرادی که با بینی نفس می‌کشند در مقابل کسانی که با دهان نفس می‌کشند، انجام شد، مشخص شد که افرادی که با بینی نفس می‌کشیدند، اصلاً به خمیازه مسری مبتلا نمی‌شدند و در مقابل، ۴۸ نفر که با دهان نفس می‌کشیدند، بعد از مشاهده تصویر ویدیویی خمیازه‌کشیدن، خمیازه می‌کشیدند. پژوهشگران به شواهدی اشاره کردند که رگ‌های موجود در حفره‌های بینی خون سرد را به مغز می‌رسانند. تنفس از راه بینی موجب سردشدن رگ‌ها می‌شود، در نتیجه نیاز به خمیازه‌کشیدن کمتر احساس خواهد شد.[۳۹] با این حساب برای جلوگیری از خمیازه می‌توان با تنفس از راه بینی به رفع علت آن اقدام نمود، یعنی، برای خنک کردن حرارت مغز به جای اینکه خمیازه کشید کافیست از بینی نفس کشیده شود.

نکاتی پایانی در مورد خمیازه از منظر احادیث و فقهاء و علم

- در احادیث علت (های) خمیازه تصریح نشده جز اینکه بیان گردیده که خمیازه در نماز از شیطان است که قبلاً توضیح دادیم منظور از شیطان چیست و احکام مربوط به آن چیست!
- آنچه در مورد اسباب خمیازه مانند خستگی و یا تأثیرات پرخوری و زیاد نوشیدن و یا خواب و ...، توسط علماء بیان شده به علل ظاهری و شایع دلالت دارند و منشأ وحیانی ندارند. بنابراین مواردی که علماء در شرح احادیث مربوط به خمیازه ذکر کردند نظرات علماء بوده نه اینکه دلیلی صریح از شرع مقدس باشد از این رو تکمیل یا تنقیض این نظرات با پیشرفت علمی ممکن است و نقد سنّت شریف تلقی نمی‌شود.

---

[۳۸]-https://www.nottingham.ac.uk/news/pressreleases/2017/august/yawning-why-is-it-so-contagious-and-why-should-it-matter.aspx

[۳۹]- ttps://www.livescience.com/36110-yawn-contagious.html

○ مطالب علمی که در مورد خمیازه منتشر شده با پیشرفت علم و تحقیقات بیشتر امکان دارد تکمیل و یا نقض شوند چنانکه تحقیقات گذشته دانشمندان در مورد خمیازه منجر به ارائه‌ی نظریات مختلفی شد از جمله اینکه با خمیازه کشیدن میزان دریافت اکسیژن در ریه‌ها بیشتر می‌شود[٤٠] حال اینکه در سال‌های اخیر نتایج مطالعاتی دانشمندان بر این بوده که خمیازه کشیدن ارتباطی با نفس کشیدن و میزان اکسیژن مورد نظر ندارد بلکه با خمیازه کشیدن به تنظیم دمای مغز کمک می‌شود.[٤١]

«رد شبهات ملحدین»

مرداد / ۱۳۹۹

٤٠- https://kidshealth.org/en/kids/yawn.html

٤١- https://kids.frontiersin.org/article/10.3389/frym.2017.00052